

UNIVERZITET U SARAJEVU
ORIJENTALNI INSTITUT

Esad Duraković

Klasično pjesništvo na arapskom,
perzijskom i turskom jeziku
Poetološki pristup

Univerzitetsko izdanje

Sarajevo, 2018. godina

Esad Duraković
Klasično pjesništvo na arapskom, perzijskom i turskom jeziku
Poetološki pristup

Broj izdanja
Posebna izdanja LII

Izdavač
Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu

Odgovorni urednik
Dr. Adnan Kadrić

Glavna urednica
Dr. Dželila Babović

Tehnički urednik
Dr. Berin Bajrić

Recenzenti
Prof. dr. Munir Mujić
Doc. dr. Munir Drkić
Dr. Adnan Kadrić

DTP
Narcis Pozderac

Godina izdanja: 2018.

Štampa:

ISBN 978-9958-626-39-5

Odlukom Senata Univerziteta u Sarajevu broj: 01-13/17 od 27. 12. 2017.
ova publikacija je dobila univerzitetsku saglasnost.

Ovu knjigu/projekt finansirao je Orijentalni institut Univerziteta
u Sarajevu (u periodu od 2009.–2017.)

UNIVERZITET U SARAJEVU
ORIJENTALNI INSTITUT

Esad Duraković

Klasično pjesništvo na arapskom,
perzijskom i turskom jeziku
Poetološki pristup

Univerzitetsko izdanje

Sarajevo, 2018. godina

Ono što je iščezlo u našoj književnosti na orijentalnim jezicima, prevedenoj na jezik kojim govorimo, je njen oblik i njena vokalna komponenta, a to znači da nam pozicija sagovornika od početka izmiče.

Nirman Moranjak-Bamburać, “Ideologija i poetika”, u: *Radovi Filozofskog fakulteta*, Sarajevo, 2000.

*S radošću, ovu studiju posvećujem svojim mlađim saradnicima
na Odsjeku za orijentalnu filologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu:
Elmi, Amri, Suadi, Muniru, Mirzi, Amiru D.*

Autor

Sadržaj

UVOD	9
I HISTORIJA KNJIŽEVNOSTI I/ILI POETIKA	19
Književna baština pod embargom	19
Problemi istraživačke metodologije i nominiranja baštine	25
Filologija kao “služavka povijesnih znanosti”.	
Ograničene mogućnosti filologije.	29
Književnost u argumentiranju nacionalnog identiteta	40
Filologija i historija književnosti	50
Perspektive poetologije u izučavanju baštine na orijentalnim jezicima.	54
II OSNOVNI POVIJESNO-POETOLOŠKI POJMOVI U KLASIČNOJ KNJIŽEVNOSTI	63
Pojam <i>adab</i> : univerzum humanističkih vrijednosti	63
Sinkrazijski karakter <i>adaba</i>	67
Integrativne moći <i>adaba</i> : između šiizma i sunizma	75
Funkcije pojmova <i>šā'ir</i> (“pjesnik”) i <i>ši'r</i> (“pjesništvo”)	81
Pjesništvo pod Poslanikovim Plaštem	86
Poetološki pojam <i>šan'a</i> kao odmicanje od ideologijskog sadržaja pojma <i>šā'ir</i>	101
<i>Fann</i> kao tehnički termin za umjetnost	105
Pojam <i>fann</i> i njegova realizacija u formi <i>tahmis</i> kao formi predstavnoj za <i>fann</i>	108
<i>Nazira</i> kao naročita vrsta pjesnikova umijeća	118
III POJMOVI <i>STVARALAŠTVO</i> I <i>LIJEPO</i> U KLASIČNOJ KNJIŽEVNOSTI	126
Umjetnost kao <i>izumijevanje</i> a ne stvaranje.	126
Neimarski podvizi tradicije: trijumfalno “vajanje” forme	131
Poimanje stvaralaštva i lijepog u srednjovjekovnoj evropskoj i klasičnoj književnosti na arapskom, perzijskom i turskom jeziku: skica	135
Kritika jednog orijentalističkog shvaćanja pojma “lijepog u izvorima islama”	141
IV KA MORFOLOGIJI KNJIŽEVNIH ŽANROVA/FORMI: POSTOJANOST POETIČKOG SISTEMA	148

Antička kasida kao sublimacija totaliteta	148
Postanak novih formi iz antičke kaside	152
Morfologija gazela	157
Poetička funkcija lapidarnosti: ugrađivanje fragmenata u smisao cjeline	171
Od gazela u “umajadskom periodu” do gazela u osmanskome turskom jeziku	177
Kasida kao kohezivna forma tradicije	189
Musammat forme	210
Problem žanra i forme u klasičnoj književnosti	210
Forma postaje inspiracijom a ne sadržaj i odnos orijentalista prema tome	215
Musammat ili “ogrlica” kao poetološki termin. Tradicija kao “draguljarnica”	219
Beskonačna i bezbrižna igra formama čini tradiciju liričnom	226
Forma kao junak tradicije i marginalizacija autorova imena	233
Mesnevija	240
Forma mesnevija i antička arabljanska kasida	240
Mesnevijske kao nazire u prezreloj klasi	247
Djela klasične književnosti u neadekvatnim prijevodima: “Mesnevija” kao primjer	249
Rumijeve eksplikacije o pjesništvu	254
 V SUFIJSKA POEZIJA: VELIKI POETIČKI OBRAT	 273
Odnos gazela i sufijske poezije	274
Kritika termina “objekt ljubavi” u literaturi o sufizmu	280
Transpozicije u sufijskoj poeziji	289
Transpozicija čulnog u spiritualno i transcendentalno	295
Od poređenja preko metafore ka simbolima i šiframa	304
Kritika dva karakteristična orijentalistička pristupa sufijskoj poeziji .	316
 VI NEKI NAJFREKVENTNIJI TOPOSI	 325
Topos uzvišenosti i topos skrušenosti	327
Mahlas kao topos skrušenosti	331
Toposi voljene osobe	336
 LITERATURA	 339
 INDEKS IMENA	 351
 INDEKS POJMOVA	 359

UVOD

Književnost ima naročitu sposobnost za stalnu revitalizaciju budući da je njena recepcija stalno promjenljiva. Stoga teorije ili refleksije o književnosti ne uspijevaju zauvijek iscrpiti sva njena značenja ili smislove i “zatočiti” ih u koherentnost vlastitoga sistema. Umjetnička književnost je *vrijednost* koja, kao takva, izmiče konačnosti u teoriji ili interpretaciji: ona se uvijek – makar unekoliko na drukčiji način – realizira u otvorenoj svijesti čitaoca, odnosno čitalaca, čak u različitim epohama koje mogu “formirati” privremeni intersubjektivni sud vrijednosti. Najbolji dokaz, ako su za to uopće potrebni dokazi, jest upravo ta mnoštvenost pristupa književnosti, bilo da je riječ o opusima pojedinih pisaca, određenih književnih “škola”, ili cijelih književnih razdoblja. Metodološki valjani pristupi u načelu daju važne priraštaje poznavanju umjetničke književnosti, ali je ne iscrpljuju, te nastaju novi pristupi upravo kao svijest o nezasićenosti prethodnim istraživanjima. Iz toga proizlazi jedna znamenita činjenica. Naime, neiscrpnost vitalnosti književnosti ne počiva samo u njoj već i u našem odnosu prema njoj kao vrijednosti. Konsekventno tome, proizlazi kako je recepcija književnosti – bilo da je riječ o recepciji “običnog” čitaoca, o teorijskom, književnohistorijskom ili o nekim drugim vrstama predstavljanja književnosti – uvijek jedna vrsta rekonstrukcije aktualizirane raznovrsnim oblicima/ aspektima (našeg) konteksta, te da su nužna stalno nova čitanja književnosti i pokušaji njenog situiranja raznovrsnim metodama. U daljim konsekvencijama, to znači, neminovno, da historije književnosti, njena teorijska i druga tumačenja postaju dio same književnosti u jednome obuhvatnom značenju, budući da se ona, kao vrijednost, realizira tek u danom kontekstu/kontekstima s kojima stupa u interaktivan, vrlo dinamičan odnos međusobnog (spo)razumijevanja kao uzajamnog dograđivanja i stalnog revitaliziranja.

Pothvat rekonstrukcije zapravo je jedno od temeljnih pitanja u pristupu svakom pojedinačnom djelu, opusu, ali i svakom književnom razdoblju u kome je djelo nastajalo interaktivno a ne po načelu kauzaliteta, pri čemu valja voditi računa o izvjesnim specifičnostima opūsā i, naročito, književnih razdōbljā. Također je nužno imati u vidu uvijek važnu činjenicu da u umjetničkoj književnosti imamo posla s vrijednostima, a to znači da je ideal istraživačke ili interpretacijske objektivnosti u ovoj oblasti tlapnja nadomak nesuvislosti, te da je idealna rekonstrukcija nemoguća, ona čak nije ni poželjna budući da uspostavljamo odnos prema književnosti koja se realizirala kao vrijednost u svome vremenu, ali je mi situiramo kao vrijednost i u vlastitome vremenu.

Stalna ali nužna i dragocjena relativna promjenljivost o kojoj je ovdje riječ ispoljava se na poseban način kada je riječ o zahvaćanju književnosti klasičnog ili antičkog razdoblja neke kulture, u ovom slučaju književnosti orijentalno-islamskog kulturalnog kruga. Potrebno je u vezi s tim upozoriti na jedan paradoks koji će pokazati, na jednoj strani, neosnovanost uvjerenja o samodovoljnosti i zatvorenosti historijā književnosti klasičnog razdoblja, a na drugoj strani – upravo tu se pokazuje kako se “karakter” umjetničke književnosti ispoljava u njenoj dinamičnosti, u značenju nemogućnosti da se konačno zatvori u historiju/historije književnosti. Naime, u prvi mah se može učiniti razložnim uvjerenje kako je hronologijom zbivanja u povijesti književnost postala okončan i statičan *poredak*, da su čak i međuodnosi djela konačno, neopozivo definirani, te da je, s obzirom na tu povijesnu “završenost”, moguće dati konačnu historiju književnosti klasičnoga razdoblja, zasititi njeno *predstavljanje* (akcentiram ovu riječ). Takva vrsta “konačnosti” predstavlja se – literatura te vrste svjedoči o tome – u historijama književnosti pozitivističke naravi: u onima koje se odveć uzdaju u hronologiju kao svoje osnovno uporište, te u deskripciju “književnih činjenica” u hronološkom slijedu, u težnji da predstave književnost klasičnoga razdoblja kao objektivnu datost, utoliko “stabilniju” pošto je već realizirana u prošlom i navodno zauvijek preglednom vremenu. Budući da je najčešće takvome predstavljanju klasične književnosti bliska saradnica

filologija, onda se, u prvi mah, sve u vezi s književnošću čini još izvjesnijim i fiksiranim sa još više samopouzdanja. A upravo predstavljanje klasične književnosti na arapskom, perzijskom i turskom jeziku bilo je i ostalo je u najvećoj mjeri u “nadležnosti” filologije, naročito orijentalističke, tako da su u predstavljanju antičke i klasične književnosti metode filologije i historije “saradničke”, sve do uzajamnog neraspoznavanja, pa je književnost u njihovom predstavljanju konačna datost koja se, eventualno, može još deskribirati u pojedinostima, ali se podrazumijeva da nije moguće pre-vrednovati je budući da se filologija u istraživanju ove književnosti zapravo i ne bavi vrijednosnim sudovima. Veoma dugo je orijentalna filologija “privilegirana” u svome pristupu antičkoj i klasičnoj književnosti, tako da su se mnogi već povinovali njenoj upornosti i njenom autoritetu. Potom je nastupilo doba inercije u tom pogledu.

Međutim, naš istraživački odnos prema klasičnoj književnosti i njeno pozicioniranje u našem vremenu znatno su složeniji od onoga što se nada-je na prvi pogled i što se filologijom predstavlja kao konačnost. Štaviše, naročito je klasična književnost na arapskom, perzijskom i turskom jeziku pogodna za izvođenje dokaza o “relativnosti vremena” – da se poslužim kategorijama iz fizike, uz punu svijest o razlikama među njima. Naime, klasična književnost nije sadržana u cijelosti u filologijskoj činjeničnosti, pa prema tome ni u hronologijskoj neumitnosti. Budući da je riječ o vrijednostima – o njima je riječ prije svega – a ne samo o povijesnim činjenicama u zahvatu i predstavljanju metodama filologije, kategorija povijesnosti se snažno relativizira, jer – da bismo prihvatili tu književnost kao sistem vrijednosti u mogućem optimumu, valja rekonstruirati kontekste u kojima su se one realizirale kao takve, ali ih istovremeno kontekstualiziramo kao takve u vlastitome sistemu vrijednosti, ili u vlastitim kontekstima. Upravo taj dvosmjerni odnos klasičnog i modernog, ili savremenog, predstavlja izuzetnu energetska tačku u kojoj se optimalno ispoljava relativnost vremena, jer klasika koja se čini okončanom u nekom vremenu snažno djeluje na naše doba, kao što i naše doba – zaslugom naših napora rekonstrukcije – udahnuje iznova i na drukčiji način život klasičnoj književnosti koja se

tako, na izvjestan način, neprestano “reinkarnira”. Riječ je o stalnoj i naročitoj vrsti razmjene energije, a upravo za to treba da pruži dovoljno dokaza i obrazloženja ova studija.

Za dalje izlaganje, nužna je ovdje napomena. Naime, kao što sam istakao već naslovom ove studije, njen predmet je klasična književnost na arapskom, perzijskom i osmanskome turskom jeziku, ukoliko nisam naglasio drukčije; stoga ću za tu oblast koristiti “ekonomični” naziv *klasična književnost*. Pod pojmom *antička književnost* uvijek podrazumijevam, prije svega, arabljansku/arapsku antičku književnost (orijentalisti je uobičajeno nazivaju *prijeislamskom književnošću*), a ne antičku grčku ili neku drugu antičku književnost. Ukoliko se u mom izlaganju pojam *antički* odnosi na neku drugu kulturu, onda ću to eksplicirati. Istovremeno, jedan od temeljnih ciljeva moga istraživanja jest da dokažem kako je antička arabljanska književnost, zapravo “u statusu” antike cijele klasične književnosti na arapskom, perzijskom i turskom jeziku: ta golema klasična književnost u poetološkom smislu ima zajedničku antiku.

Klasična književnost još uvijek nije predstavljena – prema onome što je meni poznato – na način koji sam upravo zagovarao u prethodnom izlaganju. Ona je značajno hendikepirana zbog toga što su u njenome predstavljanju predominantne dvije metode koje pokazuju značajna ograničenja. Na prvome mjestu, ukazujem na to da je klasična književnost predstavljena obiljem historija književnosti za koje sam već kazao da proizlaze iz filologije, posebno iz autoriteta orijentalne filologije koja ima velike zasluge, ali je nužno i prevladavati njene očigledno ograničene domašaje. Većina historija klasične književnosti su kataloške, odnosno pozitivističke naravi, što znači da su lišene vrijednosnih sudova, naročito onih obrazloženih. Jedan od krunskih dokaza, ili jedna od kardinalnih manjkavosti toga obilja historijā klasične književnosti jest ekstremno historična (historiografska) i vrijednosno neutralna periodizacija književnosti. Puko nizanje autorskih biografija i književnih djela u povijesti još uvijek nije predstavljanje *sistema* kome je inherentno relacioniranje, a upravo takvi radovi su dominantni u predstavljanju klasične književnosti koja je predmet ove studije.

Drugi važan problem u predstavljanju ove književnosti (on je karakterističan i za većinu drugih kultura) sadržan je u tome što istraživači prečesto pristupaju klasičnoj književnosti s pozicija vlastitih etnocentrizama. Oni nastoje privesti umjetničku književnost kao važan argument nacionalnog identiteta. Tu nastaje izuzetan problem, jer se vrši svojevrsno nasilje, čak krivotvorenje klasične književnosti. Teško je razumjeti kako smo navikli, na svim nivoima, da po nacionalnom ključu prisvajamo pisce, odnosno njihova djela, poričući time neke odlike književnosti kao umjetnosti. Naime, književnost je inače neprimjereno uvoditi u tu vrstu argumentacije jer je umjetnička književnost suštinski univerzalistička i anacionalna, a njeno separiranje u etno-ekskluzivitete načelno potire tu njenu odliku, odnosno svjedoči o nerazumijevanju prirode književnosti. Etničku pripadnost pisca treba suštinski razlikovati od poetičke “pripadnosti” njegova djela: to su različite vrste “činjenica”. Književnost je stalno, naročito od 19. vijeka, praćena problemom etnocentričnih pristupa, a taj problem je enormno izražen u klasičnoj književnosti budući da je njome dominirala *poetika istovjetnosti*, a ne originalnosti u današnjem značenju toga pojma. U klasičnoj epohi junak je bila tradicija, a ne nacija, štaviše – tradicija kao nadnacionalna ili internacionalna vrijednost djelovala je kao moćan faktor kulturalne homogenizacije, na račun etničke ili etnocentrične separatne afirmacije. Etničko fragmentiranje klasične književnosti naknadnog je datuma: ono nastaje uglavnom u kasnijem formiranju nacija i u potrebi za argumentiranjem i osnaživanjem nacionalnih identiteta. To je flagrantna i nepodobna projekcija ideologijā, čak politika, sa stanovišta sadašnjosti u književnu prošlost koja bijaše sasvim drukčija, oponentna etnocentričnom svrstavanju koje se predstavlja, deklarirano, kao argument u domenu vrednovanja. Tako su nastale “nacionalne književnosti” u koje je nasilno fragmentirana klasična književnost; one se nominiraju i tako se izučavaju – kao navodno dragocjeni nacionalni ekskluziviteti i argumenti etnocentrizma: arapska, perzijska, turska književnost i td. Činjenica je, međutim, da je klasična književnost bila izrazito nadnacionalni sistem, kao što sam već kazao, jer su pisci sve davali od sebe da izgrađuju zajedničke kultural-

ne vrijednosti a ne nacionalne (dakle, i zajedničku poetiku). Zato će, primjera radi, u jednome Rumijevom djelu biti neka poglavlja na perzijskom a neka na arapskom jeziku, s poetičkim postulatima antičke indijske i antičke arabljske književnosti do Rumijevog doba. Takvi “slučajevi” postali su vremenom opće mjesto orijentalno-islamske kulture koje upućuje čak na njenu semiotizaciju. Ukoliko je neko djelo više sinkrazijsko, utoliko je bilo više vrednovano.

Novovremeno favoriziranje etnocentričnih pristupa oblasti koja bijaše izrazito kompozitna, neetnocentrična, nije u stanju da neutralizira historija književnosti. Naprosto, ona je takva metoda koja ne uspijeva pružiti otpor etnocentričnom fragmentiranju jedinstvenog sistema klasične književnosti; takve mogućnosti nema i zbog toga što ni ona sama – na što sam već upozorio – ne uspijeva predstaviti “dušu” književnosti, odnosno književnost kao umjetnost, već se uglavnom povinuje historijskoj nauci i njenim potrebama. Ovo naročito vrijedi za klasičnu književnost koja je predmet moje studije, budući da je dominantnu ulogu u njenom predstavljanju imala (orijentalna) filologija. Stoga se postavlja pitanje šta učiniti u datim okolnostima, kako izaći ususret žudnji klasične književnosti da bude predstavljena (u) našem modernitetu na način koji će nam je, rekonstrukcijski, ukazati u novome svjetlu: kao univerzum vrijednosti koje smo optimalno “rekonstruirali” i koje nisu antikviteti već su žive vrijednosti i za nas. Prije nego što ponudim odgovor na ovo pitanje, valja podsjetiti da onaj dio svijeta koji baštini klasičnu književnost na arapskom, perzijskom i turskom jeziku nema razvijenu ni književnoteorijsku misao kakvu ima Zapad, a to je dodatni hendikep za predstavljanje ove klasične književnosti u aspektima u kojima, nažalost, nije predstavljena.

Nužno je također upozoriti u okviru preliminarnih radnji da se moja studija odnosi, dominantno, na poetsko stvaralaštvo klasičnoga razdoblja. Takav odnos prema klasičnom razdoblju nije posljedica istraživačke proizvoljnosti, već činjenice da je ova klasična književnost predominantno poetska, te da je umjetnička proza u to doba relativno nerazvijena. Neumjetničke forme proze bile su poznate, u znatno manjem produkcijom

obimu bila je poznata i umjetnička proza, ali su one naprosto neusporedive sa produkcijskim obiljem i sa umjetničkom raskoši pjesništva koje je obilježilo cijeli taj kulturalni krug. Štaviše, ova poetološka studija ima cilj da rekonstruira klasično razdoblje orijentalno-islamske kulture u poetološki jedva uhvatljivoj igri pjesničkih formi koje vascijelu tu tradiciju čine izrazito liričnom.

Studija intenzivno komunicira s mojom ranije objavljenom knjigom *Orijentologija. Univerzum sakralnoga teksta* (Sarajevo, 2004) a na engleskom jeziku je objavljena pod naslovom *The Poetics of Ancient and Classical Arabic Literature. Orientalology* (Routledge, 2015). Naime, u toj knjizi bavio sam se poetikom antičke i klasične arapske književnosti. Na samome horizontu mojih istraživanja, ukazalo se očiglednim i istraživački izazovnim ono što je ranije bilo pretežno u domenu istraživačke hipoteze i što je tek trebalo dokazivati. Naime, poetičke osnove antičke i klasične arapske književnosti očigledno su u formiranju orijentalno-islamskog kulturalnog univerzuma postale poetičkim osnovama klasične književnosti općenito, dakle i one koja se stoljećima stvarala na perzijskom i osmanskome turskom jeziku. U toj fazi istraživačkih saznanja i domašaja nametnula se neotklonjiva potreba za izradom druge, odnosno ove studije koja klasično pjesništvo u arapskom, perzijskom i turskom jeziku zahvaća poetološki kao jedinstven nadnacionalni sistem. U tome smislu su ove dvije studije naglašeno komplementarne.

U predstavljanju klasičnoga pjesništva posebno je deficitarna poetologija. Upravo poetologiju smatram vrlo kompetentnim pristupom klasičnoj književnosti zbog više razloga, među kojima izdvajam dva temeljna.

Prvo, s obzirom na deficitarnost takvog pristupa, osjeća se velika potreba za njim zbog toga što je u stanju donijeti značajne novine u razumijevanju i predstavljanju te ogromne književnosti.

Drugo, ali u vezi s prethodnim – poetološki pristup ima prednost nad historijom književnosti. Nužno je upozoriti već na ovome mjestu da historiju književnosti nije moguće sasvim odvojiti od poetike, ali među njima ne postoji ni odnos preklapanja, uprkos nekim važnim naporima u spa-

janju imanentnog i hronološkog pristupa (u tom pogledu, poznata je ruska filološka kritika s kraja 19. vijeka i *Istorijska poetika* Veselovskog). U zahvaćanju klasične književnosti, historijski pristup je značajno i uporno susprezan historičnošću, osujećivan je historijskom naravi filologije, dok poetologija prevladava sve to jer golemu klasičnu književnost zahvaća kao sistem vrijednosti koje se realiziraju u uzajamnim odnosima. Ona se u polaznim osnovama odriče pozitivizma i prepušta se krajnjim naporima da predstavi samu dušu književnosti kao umjetnosti.

Budući, dakle, da je poetološki pristup klasičnoj književnosti deficitaran, a vjerujem da je vrlo kompetentan, ukazala se potreba da gotovo cijelo prvo poglavlje ove studije posvetim temeljnim metodološkim problemima historije književnosti i etnocentričnom pristupu koji ima čvrste odnose sa historijom književnosti. Također sam u tome poglavlju posvetio nužnu pažnju filologijskim istraživanjima klasične književnosti, znajući da je upravo tim istraživanjima prezasićena orijentalistika. Stoga je prvo poglavlje studije u funkciji nužnih preliminarnih radnji: njegov zadatak je da – makar u najkraćem – ukaže na ograničene domašaje navedenih metoda te da istakne potrebu poetološkog pristupa toj golemoj književnoj tradiciji. Najzad, valjan poetološki pristup trebalo bi da, konsekventno i neizbježno, dovede i do drukčije periodizacije književnosti – po načelu imanentnosti.

Valja ukazati na distinkciju koju koristim u ovoj studiji između pojmova *poetika* i *poetologija*. Naime, pod poetikom podrazumijevam koherentan pristup koji nastoji dokučiti i predstaviti specifično književne strukture djela, odnosno nekog opusa. Poetologija je pak posvećena samim tim poetikama, u nastojanju da ih predstavi kao funkcionalne dijelove (višeg) sistema. Moja studija pripada poetologiji u skiciranom značenju – njen zadatak je da obujmi i predstavi klasičnu književnost kao sistem. Stoga se ovdje ne bavim poetikom pojedinih djela, premda i takvi pristupi daju valjane rezultate. Čitalac će ipak zapaziti da povremeno govorim o pojedinim djelima, ali je to ilustriranje funkcionalnosti sistema, odnosno – u razmatranje uvodim, kao primjere, samo neka od onih djela koja su sinkretizirala poetička iskustva više pojedinačnih djela u povijesti i više srodnih poetika,

tako da ta djela već predstavljaju složen sistem koji zahtijeva poetološki pristup. Ovo je utoliko važnije ukoliko se ima u vidu ranije istaknuta činjenica o dominantnosti *poetike sličnosti* u klasičnoj književnosti.

Poetološki pristup klasičnoj književnosti dekonstruira etnocentrične utvrde u koje su zatočene etnički nominirane književnosti, neosnovano izdvojene iz golemog sistema klasične književnosti, a to je učinjeno (čini se i danas) nasiljem izvanknjiževnih faktora u koje spadaju ideologije raznih vrsta, naročito nacionalne ili nacionalističke, a kojima politika/politike pružaju punu podršku. Stoga ova studija očekuje sporenja, ali se nadam da je ona dovoljno osigurana konzistentnošću i koherentnošću, budući da se bavi sistemom a ne njegovim navodno samodovoljnim fragmentima. Eventualno oponentno argumentiranje navođenjem pojedinih djela kao mogućih izuzetaka ide “na štetu” upravo tih eventualnih izuzetaka “odmetnutih” od sistema, jer je klasična književnost, s obzirom na svoju *poetiku sličnosti*, zaista bila golem i moćan sistem kome je neprimjereno projiciranje novovremenih ideologija. U krajnjem rezultatu, ispostavlja se da je ova studija odbrana klasične književnosti kao umjetnosti od nasrtljivosti tih ideologija.

Valja se sada zaputiti u tekst i vidjeti na koji način je to moguće izvesti.

